

УДК 37. 018: 796-052.5

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Олена МАРКОВА (Кіровоград)

Постановка проблеми. Повноцінне виховання дітей шкільного віку припускає вирішення серед інших завдань підвищення соціальної компетенції й духовності особистості, формування громадянської позиції, ціннісного ставлення до себе та оточуючих, природи, людства, розвиток соціальних навичок поведінки і зміцнення здоров'я. Тому, участь школярів у волонтерській діяльності, як неоплачуваній, свідомій, добровільній діяльності на благо інших, якнайкраще відповідає сучасним вимогами щодо виховання особистості. Організація такої діяльності в школі вимагає від вчителя фізичної культури певних знань, умінь і навичок, щодо форм і методів волонтерської роботи у сфері фізичної культури і спорту в позашкільній час.

Волонтерська робота у сфері фізичної культури і спорту як втілення ідеї соціального служіння заснована на благодійності, наданні добровільної безкорисливої допомоги людям і суспільству. Вона дає можливість майбутнім вчителям фізичної культури розвинути і реалізувати свій особистісний, професійний і духовний потенціал. Для студентів волонтерська діяльність є не тільки способом проведення вільного часу, самореалізації та можливістю стати соціально корисним для суспільства, а й стимулюванням до професійного зростання та розвитку [5]. І хоча мотиви до участі у волонтерській діяльності у студентів відрізняються різноманітністю, багато тих, хто почав брати участь у волонтерській діяльності в студентські роки, продовжують її надалі в професійному житті, із залученням до неї школярів та учнівської молоді. Проблема включення майбутніх фахівців з фізичної культури в волонтерську діяльність є виключно актуальною. У цьому зв'язку, необхідно проведення наукових досліджень у цій області та розробки методичних рекомендацій.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Окремі аспекти фізичного виховання як педагогічного процесу і процесу професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури досліджувалися в працях українських і російських науковців: В. Байдак, Л. Суценко, О. Тимошенко, О. Шабаліна,

О. Богініч, Г. Генсерук, М. Данилко, Р. Карпюк, В. Наумчук, С. Савчук, В. Смолюк та ін.

Залучення волонтерів-студентів для популяризації фізичної культури і здорового способу життя розкриті у працях Г. Дейбук, Л. Марчук, Н. Сивас, Д. Солов'явої.

Мета статті: розкрити зміст волонтерської діяльності в процесі виховної роботи вищого навчального закладу, як вагомого чинника підготовки майбутніх фахівців до шкільного волонтерства у сфері фізичної культури і спорту.

Викладення основного матеріалу. Волонтери не тільки добровільні помічники, які розуміють та відчувають болі та труднощі, волонтерство – це школа життя, росту і саморозвитку, яка допомагає виховувати, формувати себе як гуманну, високодуховну, культурну, ціннісно-орієнтовану особистість із здатністю та бажанням творити в душі найкращих гуманістичних надбань людства. Найважливіше у роботі волонтера, звичайно ж, це усвідомлення необхідності власної діяльності та наявність бажання працювати. Головна перевага волонтерів полягає у тому, що вони виконують роботу, яка їм подобається, й отримують задоволення від результатів [7].

Форми залучення студентів до волонтерської діяльності в нашому дослідженні мали спільні риси з соціальним волонтерством, проте характеризувалися виразною специфікою. Головна відмінність полягала у фізкультурно-оздоровчому і спортивно-масовому напрямі діяльності.

Для нашого дослідження особливе значення мали такі напрями волонтерської діяльності:

1. Розвиток особистості у процесі міжособистісного спілкування в системі «студент-студент», «студент-викладач», «студент-фахівець», «студент-учень», «студент-ветеран спорту».

2. Підготовка студентів до впровадження ідей у шкільне середовище, спрямованих на збереження не тільки власного здоров'я, а й здоров'я оточуючих засобами фізичної культури.

3. Розвиток професійних навичок соціального і духовного розвитку в процесі волонтерської діяльності у сфері фізичної культури і спорту.

Волонтерська діяльність у вищому навчальному закладі була спрямована на вирішення завдань професійного, соціального, освітнього та валеологічного змісту. При цьому важливо підкреслити її особливість і відмінність від традиційної форми організації навчально-виховного процесу у виші. Виховання студентської молоді неможливе без залучення студентів до клубної роботи, яка організується з урахуванням їх інтересів та на основі добровільної участі. Саме вона створює умови для розвитку творчості, надає можливості для спілкування, самовираження, самоствердження і самореалізації у студентському середовищі. Крім того, участь у клубній діяльності дозволяє відпочивати і задовольняти свої гедоністичні потреби [6].

Створенню студентського волонтерського клубу передувала певна робота інформаційного та організаційного характеру. Попередньо на кураторських годинах для студентів була проведена міні-лекція про сутність соціального волонтерства і волонтерської діяльності в галузі фізичної культури і спорту, розкрито основні напрями роботи клубу, проведено анкетування, в ході якого було визначено кількість бажаючих вступити до клубу, конкретні напрями роботи, в яких учні хотіли брати участь.

На першому етапі впровадження волонтерської практики у сфері фізичної культури і спорту серед студентів були визначені координатори волонтерської програми, якими стали заступник декана з навчально-виховної роботи, голова спортивного клубу та куратори академічних груп. На методичних радах напрямів підготовки в обсязі 4 годин було проведено міні-тренінг з координаторами роботи волонтерів. Завданнями майбутньої волонтерської діяльності студентів стали: а) збір інформації щодо актуальності волонтерської роботи у сфері фізичної культури і спорту; б) розробка волонтерської програми на навчальний рік; в) визначення методів мотивації волонтерської діяльності, які будуть використовуватися для майбутніх волонтерів; г) залучення та відбір волонтерів серед студентів; д) проведення конкурсу «Кращий волонтер року»; е) моніторинг та оцінка волонтерської програми.

Ми намагалися створити такі педагогічні ситуації, де координатори волонтерської програми лише допомагали б і підтримували вихованців, чітко розуміли власну роль та поважали ролі студентів, відкрито й чесно спілкувалися з ними. При розробці програми ми залучали до співпраці спеціалістів різних рівнів (громадські й державні організації, спортивні клуби, федерації видів спорту, спеціалізовані та вищі навчальні заклади). Акцент при цьому ставився на усвідомленні представниками

організацій, місця впровадження волонтерської практики студентами, причини і цінності запланованої роботи, демонструванні ними важливості наданої допомоги.

Виховна робота із студентами потребувала врахування кількох важливих правил: вона не повинна заважати основному навчанню; не варто доручати студентам одноманітну роботу; у кожній справі, яка довіряється студенту, обов'язково повинне бути місце для прояву їх власної ініціативи і самостійних рішень, а також персональної відповідальності; робота у волонтерській програмі повинна бути узгодженою із студентським активом.

У ході навчально-виховної діяльності ми намагалися створити широкий діапазон напрямів волонтерської діяльності, в процесі якої відбувалося професійне зростання студентів і набуття ними навичок самостійної організації волонтерської роботи. Різноманітність напрямів волонтерства у фізкультурно-оздоровчій і спортивно-масовій діяльності ґрунтувалася на природному прагненні студентства до активної творчої роботи, де воно може проявити себе й розвивати ті індивідуальні здібності, нахили, обдарування, які згодом визначають неповторність кожної особистості, і від яких залежить повнота її духовного життя. Діяльність клубу проходила за трьома напрямками: перший – соціальний, другий – фізкультурно-спортивний, третій – просвітницький.

На першому етапі створення клубу після анкетування були проведені вибори студентського активу – майбутніх волонтерів і визначені конкретні завдання волонтерської діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Широкий діапазон видів діяльності допоміг залучити до волонтерства майже половину студентів, кожен з яких мав змогу вибрати той вид діяльності, який найбільше йому імпонував.

Діяльність відкритого клубу була поділена на три етапи: перший – підготовчий – під час якого після вибору студентами програми волонтерства були проведені міні-лекції й міні-тренінги з основ волонтерської роботи, відбувалися зустрічі й знайомства з представниками різних організацій, у яких молодь буде займатися волонтерством, отримувати певні знання у сфері майбутньої діяльності.

Другий етап – практичний – характеризувався безпосередньою участю студентів у тій чи іншій програмі відкритого клубу, третій – творчий етап – був спрямований на прояв ініціативності, творчого підходу, самореалізацію та самовдосконалення, творче зростання студента. Усвідомлювалася важливість не тільки механічної допомоги будь-кому, а й самостійний пошук більш

привабливих, ефективних форм цієї допомоги соціуму, який оточує особистість.

Для ефективної професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до волонтерської діяльності у сфері фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи нами впроваджувалися різноманітні форми волонтерства. Так, програма «Ветерани спорту», сприяла якісній взаємодії студентів зі старшим поколінням, яка характеризувалася допомогою у проведенні заходів разом з міською організацією ветеранів фізичної культури, спорту і війни. Студенти брали участь у привітанні ветеранів і допомозі в організації свят до Дня фізичної культури і спорту, Дня людей похилого віку, Нового року, Дня Перемоги, привітанні ювілярів. Організовували студенти й проведення зустрічей ветеранів фізичної культури і спорту, учасників чемпіонатів Європи, світу та Всесвітніх ігор ветеранів спорту із студентами і з учнями школи. Цікавою була акція «Дзвони пам'яті» – допомога в поповненні музею спортивної слави новою інформацією. Досить змістовними були виставки, на яких ветерани фізичної культури і спорту презентували спортивний інвентар, одяг і взуття, який вони зберігали протягом тривалого часу. Багато таких речей було зібрано й передано в народний музей спортивної слави.

Цікавою формою волонтерської діяльності є проведення фізкультурно-оздоровчих заходів і спортивно-мистецьких свят у дитячому будинку міста (програма «Квант милосердя»), де студенти готують та проводять святкові ранки та змагання для дітей 6–7 років: до Нового року – «Зимові перегони», до Дня Збройних сил України – «Веселі козачата», до Міжнародного жіночого дня – «Нумо-дівчатка!». Впроваджено інструкторські й тренерські практики (програма «Я – громадський тренер») – для проведення тренувальних занять у позашкільних закладах міста.

Цікавою формою роботи була спільна діяльність з обласним відділенням Національного олімпійського комітету України (програма «Володар кілець»). Основними завданнями програми було забезпечення та створення умов для пропаганди олімпійських ідеалів і реалізації фундаментальних принципів Олімпійської хартії. Студенти систематично брали участь і допомагали в організації та проведенні заходів «Олімпійський урок» та «Олімпійський тиждень», вікторини «Кращий знавець історії Олімпійських ігор», «Олімпійський День бігу». Агітаційна колегія волонтерського клубу для проведення заходів у школах розробляла та презентувала мультимедійні презентації «Ці чарівні п'ять кілець» та «Земляки-олімпійці», остання з яких

готувалася у співпраці з представниками народного музею спортивної слави, які надали оцифровані старі фотокартки учасників і переможців Олімпійських ігор, сучасні фотографії та відеофрагменти участі земляків в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх.

Професійному становленню майбутніх вчителів фізичної культури допомагала також активна співпраця з обласним і міським центрами фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Студенти разом з представниками центру фізичного здоров'я організовували й проводили різноманітні спортивні ігри, естафети й конкурси на спортивних і рекреаційних майданчиках міста. Старшокурсники брали активну участь у проведенні дитячих свят з нагоди Міжнародного дня захисту дітей серед дошкільнят «Веселі старты», до Дня Незалежності України, допомагали в організації Всеукраїнського туру «Спорт для всіх – гармонія життя!», де студентська молодь мала змогу познайомитися з відомими спортсменами області, музикантами, артистами, творчою і спортивною молоддю. При проведенні Всеукраїнської велосипедної естафети «Спорт для всіх єднає Україну!» студенти допомагали формувати колони прихильників спорту й глядачів для привітання велоестафети на головній площі міста. Всеукраїнський місячник «Спорт для всіх – спільна турбота» також був продуктивним у вихованні студентів-волонтерів. Так, їхнім завданням було залучити до облаштування та впорядкування спортивних майданчиків за місцем проживання батьків, сусідів, завідувачів житловими будинками. Завдяки спільній роботі представників міського та обласного центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» і колективу, об'єднаного студентською молоддю, в трьох дворах мікрорайону було відремонтовано спортивні майданчики та місця для проведення активного дозвілля.

Висновки. Таким чином, під час волонтерської діяльності студентська молодь завдяки методам формування суспільної поведінки (привчання, доручення, створення виховуючих ситуацій), методам заохочення та стимулювання (довіра, похвала, усна подяка, висока оцінка, подяка перед групою, курсом, факультетом, іншими громадськими і спортивними організаціями) мала можливість проявити всі свої творчі здібності, навчилася приймати правильні рішення, відчувати радість безкорисливої результативної сумісної праці, будувати нові соціальні відносини, одержувати цікаві знання, випробовувати себе, реалізовували власну майстерність, отримувати визнання оточуючих.

З іншого боку така активна волонтерська діяльність сприяла професійному зростанню майбутніх вчителів фізичної культури, спонукала студента до нового бачення професійної підготовки, спрямовувала його на потреби людини й держави. Соціальне й педагогічне значення проблеми полягає у підготовці висококваліфікованого фахівця який у своїй майбутній професійній діяльності здатний поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання і практичну підготовку, володіти гуманістичними та моральними якостями, відповідально та творчо ставитися до справи, яку він виконує. Волонтерська діяльність у студентському середовищі, допоможе ефективному впровадженню у майбутньому здобутих знань, сформованих умінь і навичок в організації волонтерства в галузі фізичної культури і спорту в практику роботи шкіл.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Данилко М.П. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 24.00.02 / М.П. Данилко. – Луцьк, 2000. – 19 с.
2. Соловьева Т.В. Изучение мотивов к участию в волонтерской деятельности у студентов, обучающихся по специальности «Адаптивная физическая культура» / Т.В. Соловьева, Г.Г. Лукина,

Н.Л. Петренкина, А.Е. Коробов // Физическая активность подрастающего поколения и взрослого населения России: вовлечение в физкультурно-спортивную деятельность: матер. науч.-практ. конф. – СПб: СПбНИИФК, 2010. – С. 102-104.

3. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / Л.П.Сущенко. – Київ, 2003. – 46с.

4. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху./ Укл.: Лях Т.Л., авт. кол. О.В.Безпалько, Н.В. Заверіко, І.Д. Зверева, Н.В. Замовець. – К.: ВГЦ «Волонтер», 2001р. – 176 с.

5. Вороніна Клуб дає можливість людям розкритися / Т. Вороніна, Т. Науменко // Дитячий садок. – 2004. – № 41. – С. 10.

6. Заверико Н.В. Основи управління діяльністю волонтерів: посібник для керівників волонтерських груп та програм / Н.В. Заверико. – Запоріжжя, Прогрес, 2004. – 25 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Маркова Олена Віталіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики фізичного виховання, заступник декана з навчально-виховної роботи факультету фізичного виховання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: виховання здорового способу життя учнівської та студентської молоді засобами фізичної культури.

УДК 37.017.4:331.101

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ КУЛЬТУРОТВОРЧОГО ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Тетяна МАЧАЧА (Київ)

Постановка проблеми. Глибинні зміни, що відбуваються у світі зумовлюють заострення інтересу до організаційного типу проектно-технологічної культури як феномена самозбереження людства і процесу творення світу, а також до питання творчості як рушійної сили розвитку означеної культури.

Сфера виробництва високотехнологічної епохи висуває нові вимоги до сучасного працівника. Вона вже не потребує лише технократичних виконавців, натомість, гостро потребує творчих зусиль робітників – компетентних фахівців, спроможних на професійну мобільність, готових до інноваційної діяльності, ефективної взаємодії.

Зміни в суспільстві та освіті перебувають у тісному взаємозв'язку. Саме тому, метою сучасного трудового навчання є формування технологічно освіченої особистості, підготовленої до самостійного життя і активної перетворювальної діяльності в умовах сучасного

високотехнологічного, інформаційного суспільства для реалізації творчого потенціалу учнів [3].

Для досягнення означеної мети необхідно з'ясувати низку питань стосовно реалізації творчого потенціалу учнів, бо саме це є тим, що зумовлює спрямування сучасного змісту трудового навчання як на рівнях розробки навчальної програми, підручників, робочих зошитів, посібників, методичних рекомендацій, так і на рівні педагогічної дійсності й особистісного розвитку учнів.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти проблеми розвитку творчих здібностей учнів у процесі навчання, зокрема, трудового навчання висвітлені у працях знаних психологів та педагогів, зокрема, в працях В. Андреева, В. Барко, І. Волощука, В. Моляко, О. Музики, В. Рибалка, О. Савченко, Н. Слюсаренко, А. Терещук та ін.